

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO VAIDMUO ATLIEKANT DARBUOTOJŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ

Leidinys parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 669 patvirtintą Darbuotojų saugos ir sveikatos 2009–2012 metų strategijos 2009–2010 metų priemonių plano priemonę Nr. 3.3.3. „Parengti informacinį leidinį apie darbo medicinos gydytojo vaidmenį atliekant darbuotojų sveikatos priežiūrą“.

2010
VILNIUS

IVADAS

Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) Darbo saugos ir sveikatos konvencija (Nr. 155/1981), Profesinės sveikatos tarnybų konvencija (Nr. 161/1985), Europos bendrijos direktyva 1989/391/EEB ir 1996 m. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) Profesinės sveikatos visiems globalinė strategija nurodė kelią, kaip reikia keisti profesinės sveikatos veiklą ir teisinius aktus daugelyje Europos valstybių. Suvokta, kad būtina panaudoti daugiafunkcines profesinės sveikatos tarnybas ir aktyviai įtraukti darbuotojus į darbo sąlygų ir darbuotojų sveikatos gerinimą. Šiuo metu daugelis Europos Sąjungos (ES) valstybių reorganizuoja profesinės sveikatos ir saugos veiklą, skatindamos darbuotojų darbingumą ir siekdamos žymiai sumažinti augančius socialinius kaštus dėl su darbu susijusių ligų, sužalojimų ir neįgalumo. Pagal naująjį modelį į daugiafunkcinę profesinės sveikatos praktiką integruojamos įvairios profesinės sveikatos ir net kitos specialybės.

Profesinės sveikatos sąvoka pirmą kartą buvo apibrėžta 1950 m. TDO ir PSO. Šios disciplinos tikslas apibrėžtas kaip darbuotojų fizinės, protinės ir socialinės gerovės visose profesijose aukščiausio laipsnio palaikymas ir priežiūra; darbuotojų sveikatos apsauga nuo sužalojimo dėl darbo sąlygų, dėl darbo metu atsirandančių profesinės rizikos veiksnių poveikio, darbo vietos pritaikymas darbuotojui.

Šiandien profesinę sveikatą galima apibrėžti kaip discipliną, siekiančią darbą pritaikyti prie žmonių galimybių, o žmonėms padėti prisitaikyti prie atliekamo darbo. Viena svarbiausių šios disciplinos dalių yra darbo medicina, o darbo medicinos gydytojas yra vienas iš pagrindinių specialistų daugiaprofilinėje profesinės sveikatos priežiūros ir stiprinimo komandoje. Pagrindinis darbo medicinos tikslas yra pirminė prevencija darbo vietoje, atliekant rizikos vertinimą ir kontroliuojant veiksnius, galinčius turėti neigiamą poveikį sveikatai. Kiti tikslai yra sveikatos stiprinimas ir lėtinių ligų prevencija plačiaja prasme.

Šis leidinys skirtas:

- darbdaviams;
- profesinės sveikatos tarnyboms;
- darbo ir sveikatos sektoriaus vadybininkams;
- darbuotojams ir jų atstovams;
- valstybinėms institucijoms, politikams, siekiant pateikti bendrą profesinės sveikatos ir darbo medicinos gydytojo funkcijų suvokimą.

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO VAIDMUO

Esminė atsakomybė už darbuotojų sveikatą ir saugą tenka darbdaviui. Darbo medicinos gydytojas pataria darbdaviui, kaip:

- stebėti darbuotojų sveikatą ir darbo aplinkos veiksnius, kurie gali ją paveikti;
- nustatyti ir įvertinti riziką, kylančią dėl darbo vietoje veikiančių sveikatai kenksmingų veiksnių;
- gerinti darbo sąlygas bei fizinę, socialinę ir organizacinę darbo aplinką;
- palaikyti bendrą įmonės sveikatą, teikiant darbuotojams profesinės sveikatos ir saugos paslaugas ir diegiant aukščiausius įmanomus sveikatos ir saugos standartus pagal įmonės darbuotojų bendruomenės poreikius;
- diegti sveikatą ir saugą remiančią darbo kultūrą, kuri formuoja teigiamą socialinį klimatą;
- valdyti žmogiškuosius išteklius taip, kad didėtų darbuotojų darbo pajėgumas ir įmonės darbo našumas.

Darbo medicinos gydytojo praktika remiasi įrodymais pagrįstos darbo medicinos principu. Jis turi gebėti kritiškai vertinti literatūros šaltiniuose pateikiamus faktus, pasirinkti tik tinkamus ir aiškiai, neiškreipdamas perduoti pacientams bei kitiems ekspertams.

Kad įvertintų valdžios struktūrų ir įmonės veiklos valdymo prioritetus ir galėtų kompetentingai patarti vadovybei sveikatos, aplinkos ir saugos klausimais, darbo medicinos gydytojas turi būti susipažinęs su įmonės politika ir planavimo tikslais, finansiniais suvaržymais bei pelningumo galimybėmis. Todėl darbo medicinos gydytojui reikalingos verslo vadybos, ekonomikos bei teisinės žinios.

Pagrindinis darbo medicinos gydytojo uždavinys yra apsaugoti ir stiprinti darbuotojo sveikatą ir darbingumą. Darbo medicinos gydytojo veikla turi įtakos ligų ir sužalojimų skaičiaus sumažėjimui, jų sunkumo sumažinimui ir žmonių sveikatos stiprinimui ir prevencijai per visą gyvenimą. Tačiau vien tuo darbo medicinos gydytojo funkcijos neapsiriboja. Svarbu suprasti, jog jis taip pat gali būti geras patarėjas įmonės vadyboje, planuojant ir rekonstruojant darbo procesą. Darbuotojų saugos ir sveikatos stiprinimas bei palaikymas didina darbuotojų pajėgumą dirbti, formuoja palankų socialinį klimatą, dėl to didėja įmonės našumas ir pelningumas.

DARBO MEDICINOS GYDYTOJO FUNKCIJOS

- Darbo proceso ir darbo aplinkos veiksnių, galinčių paveikti darbuotojų sveikatą (fizinių, cheminių, biologinių, ergonominių, psichosocialinių) stebėjimas.
- Profesinės rizikos vertinimas darbo vietoje, su darbu susijusių sveikatos sutrikimų ir profesinių ligų tyrimas ir diagnostika.
- Darbuotojų sveikatos priežiūra: sveikatos tikrinimai prieš įsidarbinant, periodiniai darbuotojų sveikatos tikrinimai, biologinės ekspozicijos monitoringas.
- Konsultavimas dėl kenksmingo darbo aplinkos veiksnių poveikio pašalinimo ar mažinimo (ergonomikos, asmeninės bei kolektyvinės apsaugos priemonių naudojimo ir kt. klausimais).
- Pirmosios ir neatidėliotinos medicininės pagalbos teikimas ir organizavimas.
- Konsultavimas darbų planavimo ir organizavimo klausimais, įskaitant darbo vietų išdėstymą, darbo įrangos pasirinkimą ir priežiūrą bei darbe naudojamas medžiagas.
- Dalyvavimas sveikatos ir saugos politikos formavimo ir valdymo procese.
- Skatinimas, kad darbas būtų pritaikytas darbuotojui: asmens tinkamumo darbui, nedarbingumo ir neįgalumo vertinimas, pajėgumo dirbti didinimas, neįgalių darbuotojų reabilitacijos valdymas.
- Konsultavimas dėl pažeidžiamų grupių darbuotojų (nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų, nepilnamečių, pagyvenusių darbuotojų ir kt.) tinkamumo darbui ir darbo pritaikymo jiems.
- Šviečiamoji veikla profesinės sveikatos, aplinkos ir saugos klausimais.
- Mokslinis darbuotojų sveikatos ir darbingumo problemų tyrinėjimas, atsižvelgiant į biomedicininį ir darbo mokslinių tyrimų etinius principus.
- Darbuotojų sveikatos ir saugos teisės aktų įgyvendinimo priežiūra, konsultavimas susijusiais klausimais.
- Sveikatos stiprinimo darbe programų diegimas: darbuotojų sveikatos stiprinimo poreikių analizė, programų planavimas ir organizavimas.
- Profesinės sveikatos ir saugos įmonėje organizavimas: įmonės profesinės sveikatos poreikių įvertinimas, darbuotojų saugos ir sveikatos tikslų ir uždavinių apibrėžimas, darbuotojų saugos ir sveikatos personalo vaidmenų paskirstymas; vadovavimas profesinės sveikatos skyriui ar tarnybai, jos teikiamų paslaugų kokybės vertinimas.

Taigi, darbo medicinos gydytojo vaidmuo svarbus kokybiškai įmonės vadybai. Profesionali darbuotojų sveikatos priežiūra ir stiprinimas, bendras įmonės sveikatinimas sąlygoja žemą nedarbingumą, mažas draudimo išmokas dėl ligų, didelį įmonės našumą, aukštą produkcijos kokybę ir gerai valdomas, draugiškos darbuotojams ir visuomenei įmonės įvaizdį. Darbo medicinos socialinė nauda didėja dėl to, kad daugiau žmonių su daline negalia gali dirbti, ilgėja darbingas amžius ir daugiau vienišų žmonių gali ir senatvėje būti sveikesni.

Kad darbuotojo fizinės, psichosocialinės ir socialinės galimybės išliktų visą darbingą laikotarpį, reikalingos bendros darbo medicinos gydytojo, darbdavio, darbuotojų ir jų atstovų bei organizacijų pastangos. Sveikos darbo vietos valdymas, kurio pagrindinis veikėjas yra darbo medicinos gydytojas, pastaruoju metu įgauna vis didesnę politinę pripažinimą.

Žinių apie darbuotojų profesinę sveikatą ir saugą galima pasisemti iš informacijos šaltinių:

- Europos Sąjungos darbuotojų sveikatos ir saugos 2007-2012 m. strategija (New EU Strategy on Safety and Health at Work 2007-2012; [www://osha.europa.eu/en/new_eustrategy](http://www.osha.europa.eu/en/new_eustrategy))
- Pasaulio sveikatos organizacijos Globalus darbuotojų sveikatos 2008-2017 m. veiksmų planas (Global Plan of Action for Worker's Health; www.who.int/occupational_health/en/oshstrategy)
- Tarptautinės darbo organizacijos Globalinė profesinės saugos ir sveikatos strategija (Global Strategy on Occupational Safety and Health; ISBN 92-2-116288-5; www.ilo.org)
- Tarptautinės darbo organizacijos 1985 m. konvencija 161 ir rekomendacija 171 dėl profesinės sveikatos tarnybų bei 2006 m. konvencija 187 dėl darbuotojų saugos ir sveikatos gerinimo skatinimo koncepcijos (www.socmin.lt/)
- Tarybos Direktyva 1989 m. birželio 12 d. 89/391/EEB Dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo (OL L 183, 1989 06 29, p. 1-8)